

RECENZIÓK

Könyvismertetés: Új adatok a magyar serdülők életmódjáról és egészségéről

Book review: New Data on the Lifestyle and Health of Hungarian Adolescents

Ismertető: [Németh Ágnes](#)

Doi: [10.58701/mej.17019](https://doi.org/10.58701/mej.17019)

Ismertetett könyv: Németh, Á. (Ed.) (2024). Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása 2022 – A WHO-val együttműködésben megvalósuló nemzetközi kutatás nemzeti jelentése – legújabb adatok és trendek az elmúlt húsz évben. ELTE PPK – L'Harmattan. https://hbcs.ppk.elte.hu/dstore/document/10668/Nemeth_Iskolaskoru_gyermekek_egeszsegmagatartasa_0526.pdf

Kulcsszavak: serdülők; egészségmagatartás; szubjektív jóllét; trendek
Keywords: adolescence; health behaviour; subjective well-being; trends

Az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kara és a L'Harmattan Kiadó gondozásában jelent meg az idei Ünnepi Könyvhétre a Magyarországon már közel négy évtizede folyó nemzetközi kutatási projekt legújabb hazai eredményeit bemutató tanulmánykötet. Az Iskoláskorú Gyermekek Egészségmagatartása (Health Behaviour in School-aged Children - HBSC) kutatás keretében 2022 tavaszán tizedik alkalommal gyűjtött adatokat a magyar kutatócsoport országosan reprezentatív mintán a 11, 13, 15 és 17 éves iskolába járó lakosság körében, több mint 6000 tanuló megkérdezésével. A diákok adatszolgáltatása névtelenül, önkéntes kérdőívek segítségével (melyek 2018-ig papír formátumúak voltak, a legutóbbi felméréskor azonban már teljes egészében online adatfelvétel történt), iskolai és szülői beleegyezéssel, valamint a fiatalok részéről is önkéntesen valósult meg. A helyszínen a résztvevő iskolák tantermei voltak; egy osztály tanulói együttesen vettek részt a kérdőív kitöltésében egy számukra

ismeretlen, jól képzett kérdezőbiztos irányításával és felügyeletével. A felmérést etikailag az ETT-TUKEB hagyta jóvá (engedélyszám: IV/1638-3/2022/EKU).

A négyévente elvégzett felmérések alap-eredményeiről az ezredforduló óta átfogó kutatási jelentéseket ad ki a kutatócsoport mind elektronikus, mind nyomtatott formában. Ennek értelmében most egy sorozat hatodik elemét veheti kezébe az olvasó, illetve tekintheti meg a kutatás hazai honlapján (<https://hbcs.ppk.elte.hu>).

A jelentések a serdülők egészséget befolyásoló szokásainak, szubjektív jóllétének, valamint ezekre ható számos háttértényező mutatóinak leíró adatait ismertetik statisztikai pontossággal, de a laikus közönség számára is érthető és befogadható módon. Az eredmények nemi és életkori bontásban témakörönként fejezetekbe csoportosítva olvashatók. Az egyes fejezetek elméleti bevezetővel kezdődnek, majd a számszerű adatok

szöveges, táblázatos és grafikus bemutatása következik. Az eredmények értelmezése – ezen belül összehasonlítás korábbi és nemzetközi adatokkal – után a kapcsolódó irodalomjegyzék zárja a témafejezeteket. Az eredmények mellett a jelentések általános bevezetőt, az adott felmérés módszertanának részletes leírását, átfogó összegzést és szakpolitikai ajánlásokat, valamint a legfontosabb eredmények angol nyelvű leírását tartalmazzák.

Ez a szerkezet és tartalom a most bemutatott kutatási jelentésre is jellemző, azonban számos újítást is fellelhetünk benne. A szerzők célja a változtatásokkal elsősorban az volt, hogy egy jól használható kézikönyvet állítsanak össze, amelyben az érdeklődők könnyen és gyorsan megtalálják a számukra megfelelő részletességű adatokat. Így a jelentésben az Előszót egy tömör, öt oldalas Vezetői összefoglaló követi, amelyben a legfontosabb eredményeket teszik közzé a tematikus fejezetek sorrendjében. A Bevezető és a Kutatás Módszertana fejezetek a korábbi kötetekben találhatóéhoz hasonló tartalmúak, megjelenésük és terjedelmük.

A korábbiaktól eltérően a jelentés a kutatási terület eredményeit nagyobb témakörök köré csoportosított fejezetekben mutatja be. Az első három az életmódbeli és egészségi mutatók háttértényezőiről szól: a tanulók és családjaik demográfiai és társadalmi-gazdasági helyzetéről, a szocializáció színtereiről (ezen belül a családi és iskolai kapcsolatokról), valamint külön fejezetet szentelnek a szerzők a kortárskapcsolatoknak, hiszen ezek jelentősége markánsan megnő kamaszkorban. Utóbbi fejezeten belül a kortársbántalmazás fontos témáját is részletesen körüljárják. Az egészségmagatartás témáit két nagy fejezetben, az egészséget (potenciálisan)

támogató és veszélyeztető viselkedésmódozásokhoz kapcsolódó adatok ismertetésével és értelmezésével tárgyalják. Az utolsó, szintén terjedelmes tematikus fejezetben a testi és lelki (szubjektív) egészség jó néhány tényezőjét írják le. Újdonság ezekben a fejezetekben, hogy az elején a vizsgált témákat kulcsszavakként felsorolva, valamint a legfontosabb eredményeket pontokba szedve kiemelik. Továbbá számos mutató esetében jelen kutatási jelentésben elsőként időbeli trendeket is bemutatnak a szerzők: a legtöbb esetben a 2002 óta megvalósult hat felmérés alapján nyomon követhető változásokat, nemek szerinti bontásban.

Jelentésüket széles olvasóközönségnek szánják a szerzők: kutatóknak, serdülőkorúakkal foglalkozó szakembereknek, beleértve a döntéshozókat, de az érintett csoportoknak, azaz szülőknek és kamaszoknak is. Ezért újdonságként, a legfontosabb eredményeket még inkább kiemelendő, a tematikus fejezetekben 39 infografikát helyeztek el, melyek reményeik szerint figyelemfelhívók és könnyen értelmezhetők.

A kötetben való tájékozódást segíti, hogy az egyes tematikus fejezetek jellemző színekkel kiemelték, és ezt a színekódot a Tartalomjegyzékben, a Vezetői összefoglalóban, az infografikákban, valamint az Angol nyelvű összefoglalóban is megtalálhatjuk.

Az eredmények a háttértényezők tekintetében azt mutatják, hogy a fiatalok társas kapcsolataikat általában erősnek és támogatóknak érzik, ugyanakkor bizonyos területeken (pl. az iskolához való viszonyulás esetében) kedvezőtlen tendenciákat is megfigyelhetünk. A családok anyagi helyzete a 2010-es évek közepe óta határozott javulást mutatott, ám még mindig jelentős a nem kielégítőnek

mondható körülmények között élők aránya. A tanulók kortárs kapcsolataikról általában kedvezően számolnak be, de meg kell említeni, hogy a kortársbántalmazás nem elhanyagolható mértékben van jelen körükben.

Az egészségmagatartások hasonlóan vegyes képet vetít elénk. Számos kedvező változást láthatunk ezeken a területeken (pl. fizikai aktivitás, egyes táplálkozási mutatók), de talán még több a kedvezőtlen tendencia, különösen a szerfogyasztás és az elektronikusmédia-használat területén különösen az elmúlt 8-10 évben. Sok esetben a javuló eredmények mellett továbbra is kedvezőtlen a fiatalok egészséget meghatározó szokásainak általános képe.

A kutatók a szubjektív testi és lelki egészség számos jellemzőjét vizsgálták legutóbbi felmérésükben, mivel ez nemzetközi szinten kiemelt témája volt ennek az adatfelvételi hullámnak. E tekintetben több aggasztó adatról kell beszámolniuk, akár az időbeli változásokat, akár az aktuális arányszámokat vesszük figyelembe. A pszichoszomatikus tünetek előfordulási gyakorisága riasztóan növekedett, illetve az egészségüket általában kiválóan értékelő tanulók aránya jelentősen csökkent az elmúlt húsz évben. A felmérés a COVID-időszak után készült, ezért a világjárvány hatásai nagy valószínűséggel szerepet játszanak a kedvezőtlen eredményekben. A kérdés során arról is kértek információt a fiataloktól, hogy milyenek érezték a járvány miatt az életükben bekövetkező jelentős változások hatását az egészségükre, szokásaikra, kapcsolataikra, valamint általában a mindennapjaikra vonatkozóan.

A jelentés végén hagyományosan Szakmapolitikai ajánlások fejezet található, melyben az eredmények csoportosított

összefoglalása alapján írták le a szerzők javaslataikat. Ez alkalommal a korábbiaknál talán nagyobb részletességgel: konkrétumokat és általános rendszerszintű változtatási ajánlásokat megfogalmazva. A jelentéseket általában záró, az eredmények értelmezéséhez nélkülözhetetlen módszertani ismereteket, illetve a legfontosabbnak tartott eredményeket tartalmazó Angol nyelvű összefoglaló a legújabb kiadványban is a korábbi gyakorlatnak megfelelő részletességgel olvasható.

A jelentés szerkesztőjének és szerzőinek korábbi tapasztalatai szerint a HBSC aktuális kutatási beszámolóit nagy szakmai érdeklődés övezte. Ezt szeretnék fenntartani, illetve, amennyiben lehetséges növelni, és kiterjeszteni az érintettek érdeklődésének felkeltésével is, a kutatás céljának megvalósítása érdekében, azaz, hogy a jövőben felnövő generációk egészségesebbek legyenek a mainál. Remélik, hogy a legfrissebb jelentés újításai ezt a cél szolgálják.

AJÁNLÁS

A kötet hasznos adatokkal szolgálhat kutatók számára többek között referenciaforrásként. A serdülőkkel foglalkozó egészségügyi, pedagógiai, és szociális területen dolgozó szakemberek ismereteik bővítésére használhatják, mely a mindennapi munkájuk végzésében segítheti őket. Döntéshozó szakpolitikusok, egészségfejlesztéssel, illetve stratégiatervezéssel foglalkozó szakemberek tevékenységéhez alapvető adatforrás lehet. Közvetlen egészségnevelő és fejlesztő funkciót is betölthet, mivel a kutatási célok címzettjei, a szülők és maguk a fiatalok is könnyen értelmezhető formában találkozhatnak tudományos eredményekkel és ismeretekkel ebben a kiadványban.

HIVATKOZÁSOK

Németh, Á. (Ed.) (2024). *Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása 2022 – A WHO-val együttműködésben megvalósuló nemzetközi kutatás nemzeti jelentése – legújabb adatok és trendek az elmúlt húsz évben.* ELTE PPK – L'Harmattan. https://hbsc.ppk.elte.hu/dstore/document/10668/Nemeth_Iskolaskoru_gyermekek_egeszsegmagatartasa_0526.pdf

TÁMOGATÁS

Kutatásunk a „K 139265 számú projekt az Innovációs és Technológiai Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a K_21 „OTKA” pályázati program finanszírozásában valósult meg.”

INFORMÁCIÓK A SZERZŐRŐL

Németh Ágnes
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pszichológiai Intézet, Budapest
nemeth.agnes@ppk.elte.hu

CIKKINFORMÁCIÓK

Beküldve: 2024. 09. 02.
Elfogadva: 2024. 10. 09.
Megjelentetve: 2024. 12. 18.

Copyright © 2024 Németh Ágnes. Kiadó: Magyar Népegészségügy Megújításáért Egyesület. Ez egy nyílt hozzáférésű cikk a CC-BY-SA-4.0 licenstszerződés alapján.